

ÚVOD

OKNO DO SVĚTA

Tato knížka se nejspíš zrodila ve chvíli, kdy jsem poprvé uslyšel příběh Sergeje Alejnikova, ruského programátora a bývalého zaměstnance Goldman Sachs, kterého poté, co v létě 2009 podal výpověď, zatkla FBI a obvinila jej z krádeže obchodních tajemství této wallstreetské banky. Přišlo mi zvláštní, že uprostřed finanční krize, v níž sehrál Goldman Sachs tak klíčovou roli, skončil za mřížemi pouze jediný jejich zaměstnanec a ke všemu za vnitropodnikovou krádež. A ještě zvláštnější byl argument státního zastupitelství, že by Sergej neměl být propuštěn na kauci, poněvadž nepovolané ruce by mohly odcizený počítačový kód Goldman Sachs zneužít k „neférové manipulaci trhů“. (Ruce Goldmanů jsou snad „povolané“? A pokud dokázali teoreticky manipulovat trhy oni, měly tutéž možnost i jiné banky?) Asi nejpodivnějším aspektem celé kauzy byl ale fakt, že těm několika znalcům, kteří se toho úkolu ujali, činilo nemalé potíže vysvětlit soudu nejen to, čeho se obžalovaný Rus dopustil z právního hlediska, ale také samotnou podstatu jeho práce. Obvykle jej označovali za „programátora vysokofrekvenčních obchodních systémů“, ale z toho nikdo moc chytrý nebyl. Šlo o profesi, o níž tehdy, v létě 2009, ještě neslyšela ani většina lidí z Wall Street. Vysokofrekvenční obchodování? Co to je? Proč je kus softwaru, jehož prostřednictvím Goldman Sachs vysokofrekvenčně obchoduje, tak důležitý, že když se vedení banky dozvědělo o jeho krádeži, okamžitě povolalo FBI? A pokud ten kód představuje tak mimořádnou cennost a zároveň takovou hrozbu finančním trhům, jak se k němu dostal ruský imigrant, který u Goldman Sachs pracoval sotva dva roky?

Vypravil jsem se tedy hledat někoho, kdo by mi na tyto otázky odpověděl. Mé pátrání skončilo v jedné kanceláři mrakodrapu One Liberty Plaza s výhledem na místo bývalého Světového obchodního střediska. Sešla se tady malá armáda mimořádně informovaných lidí ze všech koutů Wall Street, od velkých bank přes významné burzovní společnosti až po firmy zaměřené na vysokofrekvenční obchodování. Řada z nich opustila skvěle placená místa a vyhlásila Wall Street válku. Ta mimo jiné zahrnovala útok právě na problém, který přivedl na svět náš ruský programátor najatý k tomu účelu vedením Goldman Sachs. Postupně se z nich stali odborníci na otázky, k nimž jsem hledal odpověď, a stejně tak i na ty, které mě ani ve snu nenapadly. Navíc jsem zjistil, že jejich odpovědi jsou podstatně zajímavější, než jsem čekal.

O akciové trhy jsem zpočátku nejevil valný zájem, ačkoli mě, asi jako většinu lidí, bavilo sledovat, jak střídavě stoupají a kolabují. Když se 19. října 1987 zhroutila burza, pohyboval jsem se někde na čtyřicátém podlaží mrakodrapu One New York Plaza, v sídle obchodního oddělení mého tehdejšího zaměstnavatele, makléřské společnosti Salomon Brothers. A to zajímavé rozhodně bylo. Pokud jste někdy potřebovali důkaz, že na Wall Street ani největší insideři mnohdy netuší, co přinese zítřek, pak vám jej 19. říjen podal v plné parádě. V jedné chvíli šlo všechno jako po másle a v té další se hodnota celé americké akciové burzy propadla o 22,61 procent, aniž by někdo věděl proč. Když to vypuklo, někteří makléři, aby nemuseli plnit hromadné příkazy k prodeji, zkrátka přestali zvedat telefony. Nebylo to poprvé, co se Wall Street zdiskreditovala, jenže tentokrát úřady zareagovaly změnou pravidel tak, aby dokonalé počítače mohly jednodušeji zaskakovat za nedokonalé lidi. Burzovní krach z roku 1987 uvedl do pohybu proces, nejprve slabý, postupem let však stále silnější, na jehož konci byli lidé beze zbytku nahrazeni počítači.

V průběhu minulé dekády přetvářaly finanční trhy tak překotné změny, že s nimi běžní lidé vůbec neudrželi krok a jejich

představa burzy zůstala vězet někde v devadesátých letech. Vsadím se, že když se řekne Wall Street, většina lidí si stále vybaví záběry z televize, kde na sebe v burzovním ringu pořvávají alfa samci v barevných bundách a pod nimi běží na obrazovce informační páska. Taková představa je ovšem dávno zastaralá. Zhruba od roku 2007 už nemáme ani burzovní sály, ani tlustokrké křiklouny v pestrobarevných větrovkách. Anebo pokud ano, nehrají už žádnou užitečnou roli. Na půdě Newyorské akciové burzy (NYSE) a některých chicagských burz stále pracují lidé z masa a kostí, ti už ale nic neřídí a o finančních trzích nemají žádné důvěrné informace. S cennými papíry se v Americe obchoduje již jen prostřednictvím černých skříní v přísně střežených budovách v New Jersey a Chicagu. Těžko říct, co přesně se v útrokách těch skříní odehrává. Informační páska, která běží vespod televizní obrazovky, ukazuje pouze nepatrný zlomek dění na finančních trzích. Veřejné informace o vnitřních burzovních procesech jsou vágní a nepříliš spolehlivé, a dokonce ani odborník často netuší, co, kdy a proč se v těch mašinách děje. Průměrný investor nemá pochopitelně sebemenší šanci dozvědět se ani to málo, co by vědět měl. Ten se jen přihlásí na svůj účet u TD Ameritrade nebo E*Trade nebo Schwabu, zadá identifikační číslo vybrané akcie a klikne na *Koupit*. A pak co? Možná si namlouvá, že ví, co se stane poté, co stiskne tlačítko myši, jenže ve skutečnosti to neví. Věřte mi, že ne. Protože kdyby to věděl, důkladně by si rozmyslel, než by na tu ikonu kliknul.

Svět stále lpí na zastaralé představě finančních trhů, protože ta je povědomá a konejšivá. Protože vykreslit veřejnosti burzu takovou, jak dnes doopravdy vypadá, je velmi složité. A protože lidé, kteří by to dokázali, na tom nemají sebemenší zájem. Tato kniha se o to pokouší. Podobu moderní burzy sestavuje z několika menších dílů – z obrazu postkrizové Wall Street, nových bankovních vymožeností, počítačů naprogramovaných k tak neosobnímu rozhodování, jaké by člověk nikdy nesvedl. Z obrázku lidí, kteří přicházejí na Wall Street s určitou

představou o tom, jak tahle instituce funguje, ale záhy zjišťují, že skutečnost je poněkud jiná. Jeden takový člověk, ke všemu Kanadan, stojí uprostřed celé té koláže a jako jakýsi svorník ji spojuje v ucelený výjev. A já stále nestačím žasnout nad jeho ochotou otevřít okno do amerického finančního světa a ukázat lidem, co z něj za těch deset let vyrostlo.

A totéž platí o našem vysokofrekvenčním programátorovi, kterého obvinili z krádeže počítačového kódu Goldman Sachs. Když ještě pracoval u Goldmanů, měl Sergej Alejnikov kóji ve dvaatřicátém podlaží mrakodrapu One New York Plaza, kde se svého času nacházel obchodní sál Salomon Brothers. Je to dvě patra nad mou někdejší kancelář, odkud jsem v roce 1987 pozoroval burzovní krach. A jelikož měl Alejnikov zhruba stejný zájem zkysnout v té budově navěky jako kdysi já, odešel v létě 2009 hledat štěstí jinač. Když 3. července 2009 seděl v letadle mířícím z Chicaga do Newarku v New Jersey, setrval ještě v blažené nevědomosti ohledně svého místa ve světě. Nemohl samozřejmě tušit, co se s ním stane, až dorazí do Newarku. Zřejmě protože ani netušil, jak závratně se zvýšily sázky ve finanční hře, které se dva roky účastnil v barvách Goldman Sachs. Přitom by mu paradoxně bývalo stačilo vyhlédnout z okénka a podívat se na severoamerický kontinent pod sebou.